

REVOLUTIE

IN

HAIM OMER (red.)

OUDER-

BEGELEIDING

PRAKTIJKBOEK
GEWELDLOOS
VERZET

P E L C K M A N S

Revolutie in ouderbegeleiding
Haim Omer (red.)

© 2025, Haim Omer en Pelckmans Uitgevers nv
pelckmans.be
Brasschaatsteenweg 308, 2920 Kalmthout, België

Oorspronkelijke uitgave: *Revolution in Parent Guidance – THE NVR CASEBOOK*

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever, behalve in geval van wettelijke uitzondering. Informatie over kopieerrechten en de wetgeving met betrekking tot de reproductie vindt u op www.reprobel.be.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced, stored or made public by any means whatsoever, whether electronic or mechanical, without prior permission in writing from the publisher.

Omslagontwerp: Armée de Verre Bookdesign
Boekverzorging: Crius Group
Vertaling: Thomas Van Hasselt & Joni Kerremans
Redactie: Sieska Baert

D/2025/0055/307
ISBN 978 94 6234 841 7
NUR 777
THEMA VFX, MKMT3, MKMT1

pelckmans.be

facebook.com/pelckmans.be

instagram.com/pelckmans.be

INHOUD

INLEIDING

7

OVERZICHT

17

HOOFDSTUK 1

door Irit Schorr-Sapir

GEWELDLOOS VERZET BIJ KINDEREN MET IMPULSIEF EN GEWELDDADIG GEDRAG

23

HOOFDSTUK 2

door Eli R. Lebowitz en Yaara Shimshoni

HET SPACE-MODEL

41

HOOFDSTUK 3

door Uri Weinblatt

CONTACTIVITEIT: OMGAAN MET JONGEREN DIE VERMIJDEN EN ZICH NIET MEER VERBONDEN VOELEN

69

HOOFDSTUK 4

door Eliane Wiebenga en Hans Bom

VERBINDEND GEZAG

89

HOOFDSTUK 5

door Kathelijne van Dongen

**VERBINDEND GEZAG EN DIALECTISCHE GEDRAGSTHERAPIE
(DGT) BIJ ADOLESCENTEN DIE SUÏCIDAAL EN
ZELFBESCHADIGEND GEDRAG STELLEN**

105

HOOFDSTUK 6

door Dan Dulberger

**GEWELDLOOS VERZET BIJ DE PREVENTIE VAN ZELFDODING
BIJ ADOLESCENTEN**

127

HOOFDSTUK 7

door Frank Van Hoen, Joke Demyttenaere, Sharon Duchne en Avremi Rosenberg

**GEWELDLOOS VERZET VOOR PLEEG-, STIEF- EN
ADOPTIEOUDERS**

143

HOOFDSTUK 8

door Peter Jakob

**TRAUMA, GEWELDLOOS VERZET EN HET GEZIN: VERZET
TEGEN DWINGEND PROFESSIONEEL GEDRAG**

179

HOOFDSTUK 9

door Marlene Marra

**WAAKZAME ZORG INTEGREREN MET PSYCHODRAMA VOOR
KINDEREN DIE SEKSUEEL MISBRUIKT ZIJN**

191

HOOFDSTUK 10

door Michaela Fried, Peter Jakob, Dan Dulberger en Ahmed abu Tawahina

NIEUWE GEZINSAUTORITEIT IN GAZA

203

HOOFDSTUK 11

door Diana Soldevilla-Santander

**GEWELD TUSSEN KINDEREN EN OUDERS: INTEGRATIE VAN
GEWELDLOOS VERZET MET OPLOSSINGSGERICHTE EN
NARRATIEVE THERAPIE**

215

HOOFDSTUK 12

door Yaron Sela

**GEWELDLOOS VERZET BIJ PROBLEMATISCH
INTERNETGEBRUIK**

237

HOOFDSTUK 13

door Ohad Nahum

PARALLEL WERKEN MET OUDERS EN KIND

247

HOOFDSTUK 14

door Lital Mellinger, Nevo Pick, Ohad Nahum en Dan Dulberger

**GEWELDLOOS VERZET BIJ DIEPGEWORTELTE
AFHANKELIJKHEID**

261

HOOFDSTUK 15

door Tal Maimon, Martin Jany en Martin Fellacher

SCHOLEN

273

REFERENTIES

290

AUTEURSBIO'S

301

INLEIDING

De afgelopen 25 jaar hebben Nieuwe Autoriteit (NA) en Geweldloos Verzet (GV) zich ontwikkeld van een beperkte benadering voor ouderbegeleiding bij kinderen met impulsief en gewelddadig gedrag, tot een beweging van grote omvang, met vele programma's en trainingscentra in meer dan twintig landen. Meer dan dertig studies en honderden artikelen en boeken werden gepubliceerd in verschillende talen.¹ Tientallen nationale en acht internationale conferenties (Greenwich, München, Antwerpen, Malmö, Tel Aviv, Linz, Osnabrück en Amsterdam) werden gehouden, die duizenden beoefenaars en academici aantrokken.

De toepassingsgebieden werden uitgebreid met een overvloed aan problematieken, zoals angststoornissen, obsessief-compulsieve stoornis (OCS), eetstoornissen, autismespectrumstoornis (ASS), adolescenten met gewelddadig gedrag en psychotische symptomen, geweld van kinderen ten aanzien van ouders, jongeren met delinquent gedrag, seksueel misbruik, kinderen met 'tirannieke gedrag', 'volwassen kinderen' met een diepgewortelde afhankelijkheid van hun ouders, gevaarlijk rijgedrag van tieners, internetmisbruik, gedrag dat schadelijk is voor de gezondheid van het kind en adolescenten met suïcidale neigingen (zie Omer, 2021, voor een overzicht).

NA en GV werden ook uitgebreid om opvoeders en medewerkers te helpen omgaan met geweld en chaos in scholen, kinderopvang, residentiële voorzieningen en psychiatrische afdelingen. Steden met probleemwijken ontwikkelden speciale programma's om problemen in de hele gemeenschap aan te pakken. Deze snelle verspreiding heeft geleid tot een enorme variatie in stijl en hulpmiddelen. Deze variatie is niet alleen onvermijdelijk, maar ook positief, omdat mensen met verschillende culturele en professionele achtergronden proberen het model over te nemen en aan te passen aan hun specifieke situaties. Mijn doel in dit boek is tweeledig: a) aantonen hoe verschillende

¹ Zie <https://www.nvrt.ca/evidence> voor een uitgebreide, maar verre van volledige lijst van publicaties.

gebruikswijzen van GV relevant kunnen zijn voor verschillende problemen, contexten en culturen, en b) benadrukken wat de centrale elementen van GV zijn en waarom het negeren of afzwakken ervan waarschijnlijk tot teleurstellende resultaten zal leiden.

Een andere reden waarom ik vind dat dit boek nodig is, heeft te maken met de theoretische en klinische ontwikkelingen van GV. We hebben fouten gecorrigeerd, betere hulpmiddelen uitgewerkt en concepten ontwikkeld die ons begrip van wat er gebeurt tijdens interventies vanuit GV, verdiepen. Naar mijn mening is het concept *ouderlijke ankerfunctie* de belangrijkste toevoeging aan het raamwerk van GV (Omer, Steinmetz, Carthy & Schlippe, 2013). Dit concept heeft niet alleen onze interpretatie van de diepe verbinding tussen autoriteit en gehechtheid verruimd, maar ook de manier veranderd waarop we met ouders, leraren en hulpverleners praten.

Ik geloof dat wanneer we spreken in termen van verankering, we met ouders praten in 'oudertaal'. Dit kan verklaren waarom vrijwel alle onderzoeken naar NA en GV aantonen dat het uitvalpercentage van ouders zeer laag is, eigenlijk het laagste in de gehele literatuur (Omer, 2021a). Ons vermogen om ouders te betrekken valt vooral op bij vaders. De betrokkenheid van vaders is de sleutel tot succes in veel van de casussen in dit boek. We hebben specifieke procedures ontwikkeld om de weigerachtigheid van vaders aan te pakken (Gershy & Omer, 2017), die ons vermogen om hen te betrekken in 95% van de gevallen hebben vergroot (Schorr-Sapir, Gershy, Apter & Omer, 2022).

Naast de ankerfunctie hebben ook andere concepten het gebruik en het begrip van GV verruimd. Zo heeft het concept *schaamteregulatie* (Weinblatt, 2018) ons vermogen verbeterd om kinderen te helpen omgaan met kritieke stappen die worden genomen vanuit GV, zoals de sit-in, het betrekken van steunfiguren en het proces van herstel. Het concept van verbinding speelt zo'n grote rol in onze aanpak, dat sommige collega's zelfs voorstelden om NA om te dopen tot *Verbindend Gezag* (Wiebenga & Bom, 2023). Uri Weinblatt heeft een speciale term bedacht, 'Contactiviteit', een combinatie van contact en activiteit (Weinblatt, 2022).

Een belangrijk aspect van GV is het vermogen om tot moed en volharding te inspireren. Ik vrees dat we zonder dit aspect veel van onze aantrekkingskracht en effectiviteit zouden missen. Zoals we allemaal weten, staat het aanwakkeren van moed in de harten van de onderdrukten centraal bij GV in de sociaal-politieke strijd. Moed is echter niet vanzelfsprekend en er wordt nooit van uitgegaan dat alleen moedige mensen GV kunnen toepassen. Integendeel, het zijn meestal diegenen die te lang in wanhoop en

onderdanigheid verzonken zijn geweest, die door GV worden gemobiliseerd tot volharding en verzet. Dit is geen mysterieus proces, maar het resultaat van de methoden van GV. Moed wordt geboren uit verbinding, zelfbeheersing en het ervaren van een duidelijke koers voor actie. Dat zijn de kwaliteiten die GV bevordert.

Moed is cruciaal voor ouders, leraren en therapeuten. Daarom heb ik twee van mijn recente boeken *Moedig ouderschap* en *Nieuwe Autoriteit/Verbindend Gezag voor het onderwijs* genoemd (Omer, 2021b, 2021c). Veel ouders verliezen de moed die nodig is om hun rol te vervullen. Daar zijn veel redenen voor: ze kunnen toegeven uit medelijden, geïntimideerd zijn door bedreigingen, verlamd zijn door schuldgevoel of verzwakt door eenzaamheid. Anderen verwarren moed met stoerdoenerij of bluf en proberen hun doelen te bereiken door een dreigende houding aan te nemen of door streng te straffen. Ze komen er echter al snel achter dat hun pogingen averechts werken.

Een andere mogelijkheid is dat ze bang zijn voor de vermeende gevolgen van een vastberaden actie op de psyche van hun kind. Deze angst kan gevoed worden door populaire psychologische trends die soms beschrijven dat kinderen getraumatiseerd raken door elke vorm van frustratie of geschaad raken door ouders die 'Nee!' durven te zeggen. Bij NA worden deze zorgen niet zomaar verworpen. Integendeel, er wordt uitgebreid bij stilgestaan, zodat ouders hun vermogen om verantwoordelijk te handelen kunnen ontwikkelen, met open ogen en een standvastige geest.

Bij NA en GV groeit moed geleidelijk, naarmate ouders begrijpen waarom ze hun moed verloren zijn, ze de steun krijgen die ze nodig hebben om hun moed terug te winnen en leren om realistische doelen na te streven. Moed groeit voornamelijk wanneer ouders ervaringen opdoen waarin ze handelen op een manier die ze niet voor mogelijk hielden. Als ze een aankondiging doen, een sit-in uitvoeren, de aanval van een kind weerstaan zonder toe te geven of terug te slaan, de verzegeling van geheimhouding durven doorbreken of een telefoonronde doen, begint er iets in hen te veranderen. Het is de wijze therapeut die de moedige daden van de ouders onder hun aandacht brengt. Zo kweekt moed meer moed.

Ervaringen met GV maken therapeuten ook moedig. Eerlijk gezegd zijn wij therapeuten meestal geen bijzonder moedige beroepsgroep. Onze professionele vorming kan zelfs tot lafheid leiden. Onze manier van praten is vaak te aarzelend, omdat we zinnen die eindigen op een vraagteken of een ellips verkiezen boven een punt, om nog maar te zwijgen van een uitroepteken. Een andere reden voor het moedprobleem in

ons beroep heeft te maken met de noodzaak om de therapeutische privacy en vertrouwelijkheid te waarborgen. Dat zijn fundamentele waarden in psychotherapie. Dit leidt soms echter tot een 'privacyreflex', wat een automatische voorkeur inhoudt voor totale discretie en uitsluitend handelen in de stilte van de therapieruimte. Dit kan verklaren waarom velen van ons het moeilijk vinden om ouders te overtuigen om steun te krijgen; of waarom voor velen van ons het houden van een bijeenkomst voor ondersteuners zo'n herculische taak kan lijken; of waarom het helpen van de ouders bij het doen van een telefoonronde, waarin ze praten met de vrienden en ouders van de vrienden van hun kind, zo'n schandelijke operatie kan lijken. Het goede nieuws is dat therapeuten met GV-training niet alleen de moed ontwikkelen om deze dingen te doen, maar ook hun bekwaamheid verbeteren met elke nieuwe ervaring. We hebben een gezegde dat stelt dat een therapeut zijn GV-strepen verdient nadat hij drie bijeenkomsten voor ondersteuners, drie sit-ins en drie telefoonrondes heeft begeleid. Deze ervaringen veranderen de therapeuten, bouwen hun moed op en veranderen hen in de geduldige mentoren die de ouders nodig hebben.

Echte moed houdt volharding in. Ouders die GV ervaren, gaan verder dan het uitvoeren van een voorheen ontmoedigende taak. Ze zijn klaar om door te zetten, zelfs onder hoge druk. Volharding is de keerzijde van toewijding: een toegewijde ouder zal niet instorten, zelfs niet als hij voor grote moeilijkheden komt te staan. Volharding stelt ouders in staat om diep adem te halen en hun tijdsperspectief te veranderen van 'nu!' naar 'vandaag, morgen, volgende week, volgende maand, volgend jaar'. Het doorzettingsvermogen van ouders brengt een diepe boodschap over op het kind: de ouders laten niet alleen zien dat ze zich aan hun plicht kunnen houden, maar brengen ook hun geloof over dat het kind in staat is om zijn moeilijkheden te overwinnen. Zo kunnen de ouders van een angstig kind die de angsten niet langer *accommoderen*, zeggen: 'In het verleden dachten we dat we jouw angst niet konden doorstaan. Nu weten we dat we dat wel kunnen en we zijn er zeker van dat jij dat ook kunt!'

We cultiveren expliciet ouderlijke volharding. We helpen ouders begrijpen dat doorzettingsvermogen de keerzijde van toewijding is; we helpen hen de steun te krijgen die ze nodig hebben om door te zetten; we helpen hen meningsverschillen te overwinnen die hen doen wankelen; en we helpen hen zelfvernietigende veronderstellingen over de schadelijke effecten van onaangename, maar noodzakelijke emoties zoals angst en schaamte te ontkrachten. Doorzettingsvermogen is besmettelijk: een kind dat ervaart dat de ouders in staat zijn om door te zetten, ontwikkelt geleidelijk zijn eigen vermogen om dat ook te doen.

Ervaringen van volharding spelen een cruciale rol in de ontwikkeling van eigenwaarde. Dit geldt zelfs voor kleine kinderen. Veel kinderen vinden de overgang naar de kleuterschool bijvoorbeeld moeilijk. Ze protesteren vaak, huilen en klampen zich vast aan de rok van hun moeder. Als de kleuterjuf ondersteunend is, blijft het kind op de kleuterschool en leert het er geleidelijk mee om te gaan. We twijfelen er niet aan dat deze ervaring in het geheugen van het kind gegrift staat. Misschien kunnen ze het nog niet zeggen, maar ze voelen zeker iets als: 'Het was moeilijk, maar ik heb het gedaan!' Zulke ervaringen geven ons het gevoel dat we uitdagingen aankunnen. Velen hebben zich afgevraagd waarom het ideaal van een volledig vrije opvoeding, alleen gebaseerd op begrip en liefde, maar vrij van verboden en verplichtingen, zijn belofte niet heeft waargemaakt. Honderden studies hebben aangetoond dat kinderen die in een dergelijke ideologie zijn opgegroeid een lagere frustratiedrempel hebben, impulsiever en agressiever gedrag stellen, vaker uit de school en andere sociale systemen vallen, vatbaarder zijn voor allerlei risicofactoren en een lager zelfbeeld hebben (Larzalere, Morris & Harist, 2013). Volgens ons is de onderliggende reden dat deze kinderen lijden aan een fundamenteel tekort. Ze missen de ervaring van verplichting. Het blijkt dat we zonder zulke ervaringen opgroeien zonder het geloof dat we in staat zijn om tegenslagen te overwinnen. Kinderen zonder verplichtingen leren vaak hun innerlijke hulpbronnen niet kennen. Sommige tieners bekritisieren openlijk hun ouders omdat ze niet meer van hen geëist hebben: 'Je hebt nooit gedacht dat ik het kon! Je verwachtte nooit iets van me!' In feite geeft een opvoeding die gebaseerd is op de veronderstelling dat kinderen geen frustraties, grenzen en eisen mogen ervaren, hen het gevoel dat ze zwak, hulpeloos en onbekwaam zijn. De wederzijdse ontdekking van doorzettingsvermogen door zowel ouders als kind is waarschijnlijk een van de belangrijkste sterktes van GV.

Vaak wordt benadrukt dat NA en GV in de eerste plaats een houding zijn die de inzet van de ouders om aanwezig te zijn, zelfcontrole te hebben en de-escalerend te werk te gaan, weerspiegelt. Soms kan de nadruk dat het alleen gaat om een houding ten koste gaan van een vastberaden actie. Houding is natuurlijk cruciaal, maar om waar te zijn, moet ze worden omgezet in daden. De overgang van innerlijke houding tot actie gaat niet vanzelf. Ouders die voorheen te hulpeloos en hopeloos waren om hun aanwezigheid waar te maken, moeten geholpen worden om dat door daden te doen. Pas als ze nieuwe manieren van gedrag kunnen waarnemen en oefenen, kunnen ze hun nieuwe houding volledig uitdragen.

Het creëren van een steunnetwerk is absoluut essentieel. Isolement is zowel een belangrijke bron van ouderlijke hulpeloosheid, als van de neiging van veel ouders om

gewelddadig of op een dominante manier te reageren ('Ik zal het je laten zien!'). Alleen als ouders een *wij*-gevoel ontwikkelen, zijn ze in staat om provocaties te weerstaan en zich op een positieve manier tegen geweld te verzetten. De professionele vorming van therapeuten en counselors bereidt hen echter niet voor op deze belangrijke taak. Psychotherapie is zo sterk verbonden met het creëren van een besloten en intieme ruimte, dat het actief helpen van ouders om steun te krijgen, tegen onze professionele stroming ingaat. Zelfs als de therapeut ervan overtuigd raakt dat ondersteuning nodig is, weet die niet hoe ouders actief te begeleiden in dit proces. Therapeuten worden ook gemakkelijk overtuigd door het bezwaar van ouders, zoals de overtuiging dat discrete oplossingen het beste zijn, dat het kind getraumatiseerd zou raken door schaamte of dat ze gewoon geen ondersteuners hebben. Leren omgaan met deze bezwaren is een van de belangrijkste vaardigheden van een therapeut gespecialiseerd in NA en GV.

Hoewel GV ontstaan is uit de noodzaak om geweld en onderdrukking te weerstaan, voelen veel beoefenaars zich meer op hun gemak met de component van geweldloosheid (of de-escalatie) dan met de component van verzet. Dit is vooral het geval wanneer het gedrag waartegen weerstand moet worden geboden, duidelijk te wijten is aan het lijden van het kind. Hoe kun je weerstand bieden aan een kind dat diep angstig, eenzaam, getraumatiseerd of suïcidaal is? In feite is het niet het kind dat wordt weerstaan, maar het schadelijke gedrag. De bekwame GV-therapeut kan ouders en ondersteuners begeleiden bij het overbrengen van een boodschap van verzet tegen het negatieve gedrag en tegelijkertijd van steun voor het kind.

Een van de belangrijkste elementen bij GV is het opheffen van de sluier van geheimhouding, een stap die het schaamtegevoel van het kind (of de ouder) versterkt. Hoewel schaamte altijd zeer onplezierig is, is het niet noodzakelijk negatief voor de ontwikkeling van het kind. Weinblatt (2018) heeft betoogd dat het proces van schaamtere regulatie soms een toename van schaamte vereist. Dit wordt duidelijk gemaakt door de uitdrukking *schaamteloosheid*, die situaties aanduidt waarin de betrokken persoon geen schaamte voelt voor zijn daden, zelfs wanneer deze openlijk schaamtelijk zijn. De vraag is hoe we een context kunnen creëren waarin het kind schaamte kan ervaren op een manier die verdraaglijk en constructief is. Als een kind schaamte voelt voor zijn eigen daden, vooral wanneer de schaamte wordt opgewekt door onze interventies, moeten we garanderen dat de ervaring er een is van constructieve schaamte. Een positieve interpersoonlijke context kan goede voorwaarden scheppen voor constructieve, in plaats van schadelijke, schaamte. Dus wanneer ondersteuners het kind vertellen dat ze op de hoogte zijn van zijn problematische acties, moeten ze ook hun liefde voor het

kind uitdrukken, hun geloof dat hij het aankan en hun bereidheid om hem daarbij te helpen. Deze drie elementen (liefde, vertrouwen en hulp) creëren een positieve context die het kind helpt om te gaan met schaamte. Deze drievoudige boodschap verandert de context van de schaamte van het kind, in het tegenovergestelde van wat het zou zijn als de schaamte-ervaring gepaard was gegaan met boodschappen van vernedering, afwijzing of uitsluiting.

Onlangs hebben we kennisgemaakt met Stephan Marks' analyse van schaamte en waardigheid (Marks, 2021). Dit heeft ons de mogelijkheid geboden om de dialoog van ouders en ondersteuners met het kind te verrijken. Marks beschrijft vier basisbehoeften die, wanneer ze worden geschonden, leiden tot verschillende soorten schaamte-ervaringen: a) erkenning, b) bescherming van persoonlijke grenzen, c) erbij horen en d) integriteit.

A. ERKENNING – De behoefte aan erkenning wordt geschonden wanneer het kind wordt genegeerd of het lijden of de klachten van het kind over het hoofd worden gezien, geminimaliseerd of gedelegeitmeerd. Als we de moeilijke gevoelens van het kind kunnen erkennen, helpen we hem om op een constructieve manier met schaamte om te gaan. We kunnen bijvoorbeeld tegen een kind dat zich ongepast gedraagt, zeggen: 'Ik weet dat je een reden had om je zo te gedragen!' of 'Ik weet dat je je geprovoceerd voelde!' Deze erkenning minimaliseert de problematische aspecten van zijn gedrag niet, maar plaatst het in een context die laat zien dat hij wordt begrepen. Deze erkenning kan een veranderende invloed hebben op de schaamte-ervaring van het kind.

B. BESCHERMING VAN PERSOONLIJKE GRENZEN – Dit is de behoefte om grenzen te hebben die onze lichamen, intimiteit en innerlijke levens beschermen tegen de ogen van anderen. Dit vormt een speciale uitdaging voor GV, omdat het eigenlijke proces van GV het opheffen van de sluier van geheimhouding inhoudt. We moeten in gedachten houden dat ons belangrijkste doel niet is om de ervaring van schaamte te vermijden, maar om de omstandigheden te creëren waarin het constructief ervaren kan worden. Het kind moet voelen dat, hoewel het geheim wordt opgeheven, ervoor wordt gezorgd dat zijn waardigheid behouden blijft.

We hebben een aantal methoden aangenomen om persoonlijke grenzen te beschermen. Wanneer een situatie met geweld op een school openbaar wordt gemaakt, worden de namen van de betrokken kinderen niet genoemd. De leraar kan bijvoorbeeld aan de klas rapporteren: 'Er was pestgedrag aanwezig in onze

klas en we ondernemen nu stappen om de slachtoffers te beschermen en het geweld te stoppen!' We kunnen ons voorstellen dat veel kinderen in de klas weten naar wie de leraar verwijst. Het vermijden van het noemen van namen vermindert echter gedeeltelijk de omvang van de onthulling, terwijl het de hele klas laat zien dat de school zich tegen het geweld zal verzetten.

Een extra stap is om het kind duidelijk te vertellen dat we om zijn waardigheid geven. In de meeste gevallen zal dit het kind verrassen en kan hij ons vol ongeloof aankijken. We kunnen dan zeggen: 'Ik wil niet alleen je niet vernederen, maar ik wil je zelfs helpen om op een waardige manier uit deze situatie te komen!' Dit is precies het tegenovergestelde van een beschamende interactie. Schaamte zal worden ervaren, maar de context stelt het kind niet alleen in staat om zijn schaamte te dragen, maar ook om zich sterker te voelen.

Misschien wel de belangrijkste stap in het beschermen van het kind tegen schadelijke schaamte, is om jezelf aan te bieden om aan zijn zijde te staan, als het ware met een arm om zijn schouder, wanneer hij met zijn daad wordt geconfronteerd. Op deze manier bieden we hem een zorgzame bedekking voor zijn 'naaktheid'. Hij is niet langer alleen en onbeschermd terwijl hij zich aangesproken voelt door anderen. Dit brengt ons bij de derde basisbehoefte die met schaamte verbonden is.

- C. ERBIJ HOREN** – Schaamte kan ontstaan wanneer iemand het gevoel heeft dat hij het recht verliest om erbij te horen, omdat hij zich niet aan de verwachtingen en normen van de groep heeft gehouden. Dit soort schaamte wordt vaak gevoeld door mensen die falen of onder stress bezwijken in een sociale context. Het individu heeft het gevoel dat hij anderen heeft teleurgesteld en niet langer een waardig lid van de groep is. Soms is er sprake van daadwerkelijke of symbolische uitsluiting, doordat de groep de overtreder uit de groep zet of brandmerkt.

GV bevindt zich in een unieke positie wat betreft deze vorm van schaamte, omdat het creëren van een ondersteunend netwerk mogelijkheden biedt om het kind uit te nodigen om erbij te horen. Er zijn veel manieren waarop het kind wordt uitgenodigd om deel te nemen aan het wij-gevoel dat bij GV wordt gekoesterd. De uitnodiging om erbij te horen, biedt een kind dat zichzelf heeft gemarginaliseerd door zijn gedrag, een brug waardoor hij opnieuw het gevoel krijgt erbij te horen.

D. INTEGRITEIT – Dit is het soort schaamte dat we ervaren als we handelen op een manier die onze eigen waarden schendt. Meestal denken we bij deze ervaring eerder aan schuldgevoelens dan aan schaamte. Maar er is ook een duidelijk element van schaamte, omdat de getroffen persoon afstand neemt van de groep, in een daad van zelfuitsluiting.

De uitbreiding van GV naar steeds nieuwe problematieken en contexten heeft tot veel aanpassingen geleid. In de casussen die in dit boek worden gepresenteerd, hopen we een goede balans te vinden tussen het algemene en het specifieke, zodat we door het oefenen van de aanpak in een bepaalde situatie ook algemeen betere beoefenaars van GV worden. Het is een van de voordelen van GV dat we, in tegenstelling tot een gangbare tendens binnen de psychotherapie waarbij een behandelprotocol wordt gekoppeld aan een zeer specifieke diagnose, in staat zijn om op een multicontextuele en transdiagnostische manier te werk te gaan.

OVERZICHT

Hoofdstuk 1, *Geweldloos Verzet bij kinderen met impulsief en gewelddadig gedrag*, omschrijft twee casussen die vaak worden gezien als de basisopdracht van GV, namelijk ouders helpen om te gaan met externaliserende gedragsmoeilijkheden. Een veelvoorkomende uitdaging in zulke gevallen is het betrekken van de vader. Verschillende manieren om dit te doen, worden geïllustreerd in het hoofdstuk. We laten ook zien hoe de basisstappen van GV kunnen worden aangepast aan de specifieke situatie van de ouders. In een van de casussen besloten we bijvoorbeeld, op vraag van de moeder, om geen sit-in te organiseren. Het hoofdstuk illustreert ook hoe om te gaan met de ouderlijke disbalans (ouders met tegengestelde stijlen en doelen) en hoe om te gaan met ouderlijke bezwaren tegen het betrekken van een steunnetwerk. De auteur van het hoofdstuk (Irit Schorr-Sapir) heeft onze benadering verder ontwikkeld en onderzocht bij kinderen met ADHD (Schorr-Sapir, Gershby, Apter & Omer, 2021). Haar studies hebben GV in de kopgroep geplaatst van evidencebased, niet-medicamenteuze behandelingen voor ADHD.

Hoofdstuk 2, *Het SPACE-model* (Supportive Parenting for Anxious Childhood Emotions), beschrijft hoe GV is afgestemd op angstgerelateerde uitdagingen. Drie casussen met kinderen die lijden aan sociale angst, obsessief-compulsieve stoornis en ARFID (vermijdende/restrictieve voedselinnamestoornis) illustreren de benadering. De centrale concepten bij SPACE zijn accommodatie en de grenzen die de ruimte van de ouders beschermen (vandaar het SPACE-acroniem). Het hoofdstuk illustreert hoe zelfs de zeer angstige ouders van angstige kinderen, moed en volharding kunnen ontwikkelen die nodig zijn om te deaccommoderen. Deaccommoderen houdt in dat ouders stoppen met het uitvoeren van overbeschermende maatregelen die hun kind eigenlijk benadelen. In dit proces leren ze hoe ze hun eigen ruimte en het vermogen om hun kwaliteit van leven te vergroten, kunnen herwinnen. De eerste auteur van het hoofdstuk (Eli Lebowitz) ontwikkelde een gedetailleerde, therapeutische handleiding van SPACE. Dit maakte syste-

matisch onderzoek mogelijk, waaruit blijkt dat SPACE een voorsprong heeft op andere benaderingen voor het omgaan met angst bij kinderen (Lebowitz et al., 2019).

Hoofdstuk 3, *Contactiviteit: Omgaan met jongeren die vermijden en zich niet meer verbonden voelen*, laat zien hoe GV kan inspireren tot nieuwe handelingsmogelijkheden en kan aansluiten bij verschillende therapievormen. Uri Weinblatt, de grondlegger van Contactiviteit, richt zich op een van de grootste problemen waar de nieuwe generatie kinderen (vooral jongens) mee te kampen heeft: de neiging om zichzelf terug te trekken, waardoor het kind zich verbergt voor de wereld in zijn eigen bubbel. Weinblatt is een innovator en zijn bijzondere manieren om ouders en kinderen aan te spreken, zijn een waardevolle bijdrage aan de 'GV-boom'. Voor mij was het bevrijdend om het hoofdstuk *Contactiviteit* meteen na de eerste twee hoofdstukken te plaatsen, die (laten we zeggen) meer basale implementaties van GV illustreren. Het bevrijdde me van de neiging om een GV-orthodoxie te definiëren.

Hoofdstuk 4 gaat verder in op de verbinding die centraal staat in Weinblatts Contactiviteit. Verbindend Gezag (VG) is de door de auteurs (Eliane Wiebenga en Hans Bohm) geprefereerde benaming voor NA. Het hoofdstuk illustreert twee specifieke hulpmiddelen van VG: a) een kompas waarmee GV-therapeuten een samenwerkings-traject kunnen evalueren en corrigeren, en b) een visuele voorstelling van een brug die de basispijlers van GV voorstelt en laat zien welke aandachtspunten eventueel over het hoofd worden gezien. Elk onderdeel van het hoofdstuk illustreert een andere toepassing van het kompas en de brug.

Hoofdstuk 5, *Verbindend Gezag en Dialectische Gedragstherapie (DGT) bij adolescenten die suïcidaal en zelfbeschadigend gedrag stellen*, illustreert hoe GV kan worden geïntegreerd met een ander therapeutisch model (Dialectische Gedragstherapie). De benadering VG bij zelfdoding ontwikkelde zich onafhankelijk van ons eigen model voor de preventie van zelfdoding bij adolescenten (Omer & Burnstein-Klomek, 2024/5). De parallellen tussen de twee gaan ver, omdat beide benadrukken waarom een integratie van GV met andere benaderingen nodig kan zijn om de beste resultaten te bereiken. Beide benaderingen (van Dongen en Omer & Burnstein-Klomek) ontvingen prijzen in hun respectievelijke landen vanwege hun belangrijke bijdrage aan de preventie van zelfdoding.

Hoofdstuk 6, *Geweldloos Verzet bij de preventie van zelfdoding bij adolescenten*, beschrijft hoe ons model voor de preventie van zelfdoding praktische handvatten biedt voor het omgaan met een zeer wispelturige jongere, door de vier cirkels (de jongere,

de ouders, de ondersteuners en het professionele netwerk) waarin het suïcidale gedrag is ingebed, aan te pakken. Dan Dulberger, de auteur van het hoofdstuk, ontwikkelde (samen met Haim Omer) een systematische handleiding voor het omgaan met adolescenten die een disfunctionele, diepgewortelde afhankelijkheid van hun ouders vertonen (Dulberger & Omer, 2021).

Hoofdstuk 7, *Geweldloos Verzet voor pleeg-, stief- en adoptieouders*, gaat in op niet-biologische ouderfiguren die, vanwege hun bijzondere positie, problemen kunnen ondervinden bij het implementeren en legitimeren van hun autoriteit. De eerste auteur van het hoofdstuk (Frank Van Holen) heeft twee onderzoeken uitgevoerd waaruit blijkt dat GV zeer effectief is bij pleegouders (Van Holen, Vanderfaeille & Omer, 2016; Van Holen, Vanderfaeille, Omer & Vanschoonlandt, 2018). In het kader van deze studies werd een opleiding in NA beschikbaar gesteld voor alle pleegouders in Vlaanderen.

Hoofdstuk 8, *Trauma, Geweldloos Verzet en het gezin: Verzet tegen dwingend professioneel gedrag*, presenteert Peter Jakobs implementatie van GV bij multigestresseerde en getraumatiseerde gezinnen (Jakob, 2024). Deze zeer originele benadering van GV is geen aanvulling op de gebruikelijke vormen van traumatherapie, maar eigenlijk een traumatherapie op zichzelf. Voor gezinnen waarin geweld, misbruik en chaos overal en altijd aanwezig zijn, soms al generaties lang, zou GV weleens de best beschikbare optie kunnen zijn. Het hoofdstuk illustreert een merkwaardige moeilijkheid in het leven van veel van deze gezinnen: hoe sociale instanties die geacht worden hen te helpen, hen in plaats daarvan de schuld geven, bedreigen en institutionele dwang over hen uitoefenen. Jakob stelt voor om GV te gebruiken om verzet te bieden tegen dit institutionele geweld.

Hoofdstuk 9, *Waakzame Zorg integreren met psychodrama voor kinderen die seksueel misbruikt zijn*, presenteert ons handelingsprotocol voor sociaal benadeelde gezinnen met kinderen die slachtoffer zijn van seksueel misbruik. De auteur van het hoofdstuk, Marlene Marra, ontwikkelde samen met Haim Omer een handelingsprotocol bestaande uit vijf groepssessies. De deelnemers (meestal moeders) woonden in een zeer arme wijk in de buurt van Brasilia. Het leidende concept in dit project is Waakzame Zorg. We wilden het mishandelde kind het gevoel geven dat zijn moeder aanwezig, zorgzaam en alert was. De moeders en kinderen kregen hulpmiddelen om hun gevoel van bescherming te vergroten en hun band te versterken.

Hoofdstuk 10, *Nieuwe Gezinsautoriteit in Gaza*, beschrijft hoe een toegewijde groep leraren, onder leiding van Michaela Fried en Ahmed abu Tawahina, de benadering van NA

(omgedoopt tot Nieuwe Gezinsautoriteit) naar de door oorlog geteisterde Gazastrook bracht. Ik probeer enige troost te vinden in het feit dat een dergelijke samenwerking tussen Israël's en Palestijnen tot voor kort mogelijk was. Hopelijk wordt dit in de toekomst opnieuw mogelijk.

Hoofdstuk 11, *Geweld tussen kinderen en ouders: Integratie van Geweldloos Verzet met oplossingsgerichte en narratieve therapie*, illustreert opnieuw het grote potentieel van het integreren van GV met andere benaderingen. De frequentie en ernst van geweld door kinderen ten aanzien van hun ouders, is lange tijd geminimaliseerd of verkeerd in beeld gebracht. Onder andere vanwege de neiging om ouders als schuldigen voor de problemen van hun kinderen te beschouwen. GV heeft hopelijk invloed gehad op het tegengaan van deze trend. Het hoofdstuk is geschreven door onze Spaanse collega Diana Soldevilla-Santander, die een medewerker is van Roberto Pereira, een van de baanbrekende onderzoekers die ons bewustzijn over het wijdverspreide fenomeen van geweld van kinderen tegenover hun ouders heeft vergroot.

Hoofdstuk 12, *Geweldloos Verzet bij problematisch internetgebruik*, is een andere illustratie van hoe het implementeren van ouderlijke waakzaamheid risico's kan verminderen in zeer verschillende gebieden van het leven van een kind (zie ook hoofdstuk 9). Het zeer korte programma in groepsverband (drie sessies) werd ontwikkeld door Yaron Sela, die ook de effectiviteit ervan aantoonde in het sterk verminderen van schermmisbruik, terwijl tegelijkertijd de interactie tussen de ouders en het kind verbeterde (Sela, Omer, Mishali & Amichai-Hamburger, 2024). De studie van Sela is waarschijnlijk de enige tot nu toe die de effectiviteit van de behandeling niet alleen aantoonde aan de hand van zelfrapportages, maar ook aan de hand van daadwerkelijke metingen van de online activiteit van het kind.

Hoofdstuk 13, *Parallel werken met ouders en kind*, onderzoekt de combinatie van GV-werk met de ouders en het traject van het kind door dezelfde therapeut. Hoewel GV bijna altijd wordt uitgevoerd door de ouders (of andere verzorgers), laat Ohad Nahum zien hoe het betrekken van een samenwerkend kind vruchtbare oplossingen kan bieden (zie hoofdstuk 5 voor een ander voorbeeld van een parallelproces van ouders en kinderen).

Hoofdstuk 14, *Geweldloos Verzet bij diepgewortelde afhankelijkheid*, illustreert onze aanpassing van GV voor ouders van sterk afhankelijke en disfunctionele kinderen op volwassen leeftijd die niet werken, studeren of een opleiding volgen (Dulberger & Omer, 2021). Dit fenomeen is sterk in opkomst in de wereld van vandaag, zoals blijkt uit de toe-

name van benamingen in verschillende talen om verschillende facetten van deze moeilijkheden te beschrijven (bijv. bamboccioni, Nesthocker, kangoeroekind, syndroom van Tanguy, niet kunnen uitvliegen, kind van hotel Mama, Hikikomori en nog veel meer). Naar alle waarschijnlijkheid zal elke lezer van dit boek wel enige persoonlijke kennis hebben van zulke gevallen en de diepe hulpeloosheid die ze teweegbrengen.

Hoofdstuk 15, *Scholen*, toont aan hoe NA ontwikkeld en gebruikt kan worden op scholen om problemen als schoolweigering, burn-out bij leraren, pesten en chaos aan te pakken. Een speciale focus van het hoofdstuk is hoe onze interventies verzet en steun manifesteren, terwijl ze het kind dat problematisch gedrag vertoont effectief een uitnodiging geven om erbij te horen.

HOOFDSTUK 1

GEWELDLOOS VERZET BIJ KINDEREN MET IMPULSIEF EN GEWELDDADIG GEDRAG

Irit Schorr-Sapir

In dit hoofdstuk geven we twee voorbeelden weer waarbij NA in de bekendste vorm wordt toegepast: gewelddadig en zelfdestructief gedrag weerstaan op geweldloze en niet-escalerende manieren. Een aanzienlijke hoeveelheid onderzoek toont de effectiviteit van GV aan in het verminderen van geweld, escalatie, stress in het gezin en ouderlijke hulpeloosheid, evenals het verbeteren van de ouder-kindrelatie (zie Omer, 2021, voor een overzicht). Twee gecontroleerde onderzoeken naar ADHD (Schorr-Sapir, Gersh, Apter & Omer, 2022; Schorr-Sapir et al., in voorbereiding) hebben de effectiviteit van GV aangetoond. Daardoor wordt GV een belangrijk hulpmiddel bij het omgaan met situaties die de meest voorkomende oorzaak zijn van verwijzingen binnen de geestelijke gezondheidszorg voor kinderen. In beide gevallen in dit hoofdstuk was het betrekken van de vader de sleutel tot succes.

DE CASUS VAN MISHA

Misha (dertien jaar) was het tweede kind in een gezin met vier jongens. Zijn moeder, Sofia, belde de therapeut en vroeg of ze kon helpen, hoewel haar man (Igor) niet wilde komen. Igor vond dat psychologen alleen maar blabla waren. De therapeut vroeg haar of hij op zijn minst één sessie zou willen meekomen. Hij zou dan waarschijnlijk begrijpen dat deze therapie anders was. Ze stemde toe om het hem te vragen. De therapeut vroeg Sofia om haar te laten weten of hij wilde komen en zo niet, zou de therapeut Igor bellen. Dit bleek niet nodig te zijn, want Igor stemde ermee in om één sessie te komen, om zelf te zien wat deze ondersteuning inhield.

Misha kreeg de diagnose ADHD toen hij negen jaar was. Later kwam daar de diagnose oppositioneel-opstandige gedragsstoornis (ODD) bij. Hoewel medicatie werd aanbevolen en zijn school hem dreigde over te plaatsen naar een school voor kinderen met specifieke behoeften als hij geen medicatie kreeg, weigerden zijn ouders dit. Ze hadden een negatieve ervaring gehad met hun oudste zoon (Pavel, zeventien jaar), die ook ADHD heeft, en besloten dat ze geen van hun kinderen nog medicatie wilden geven. Misha leek echter een veel moeilijkere uitdaging te vormen. Hij was al een aantal keren geschorst van school wegens gewelddadig gedrag. Ondanks zijn jonge leeftijd rookte hij al regelmatig sigaretten en was hij betrapt op het roken van cannabis op zijn kamer. Zijn ouders wisten dat hij een hechte band had met een groep oudere kinderen die hem waarschijnlijk cannabis gaven. Sofia was bang om tussenbeide te komen, want Misha zou niet aarzelen om haar in elkaar te slaan, wat hij in het verleden al meerdere malen had gedaan. Ze had het gevoel dat ze 'een gangster aan het opvoeden waren'. Igor minimaliseerde haar angsten en zei dat hij net zoals Misha was op zijn leeftijd. Hij zei dat Misha erg slim was (wat waar was) en dat dit hem mogelijkheden zou bieden zodra hij wat geland was. Sofia had diepe schuldgevoelens tegenover Misha. Ze was depressief geweest na zijn geboorte en had het gevoel dat ze hem had verwaarloosd. Misha toonde soms berouw voor zijn aanvallen op haar. Hij vroeg haar dan in tranen om vergiffenis en beloofde dat hij het nooit meer zou doen. Sofia smolt dan helemaal. Ooit beloofde ze hem dat als hij zich een maand zou onthouden van uitbarstingen, ze hem mee zou nemen naar het buitenland om te gaan skiën. Misha hield zich voor de afgesproken tijd in. Hij kwam een paar keer naar Sofia en vertelde haar dat een van zijn broers of zussen hem had geprovoceerd, maar dat hij zichzelf onder controle had kunnen houden. Sofia nam hem mee op reis. Hij gedroeg zich als een perfecte heer, was dankbaar voor haar advies tijdens het skiën en vergezelde haar zelfs naar een concert. Zijn gedrag veranderde echter tegen het einde van de reis. Hij schold Sofia uit omdat ze hem niet had gekocht wat hij wilde in de *duty free shop*. Na hun terugkeer verdubbelde hij zijn aanvallen. Toen zijn moeder klaagde over zijn verandering, vertelde Misha haar dat hij niet te koop was en dat ze hem niet kon afkopen met een waardeloze reis. Dit was de druppel die Sofia ervan overtuigde dat ze hulp nodig had.

De therapeut dacht dat het succes van de therapie waarschijnlijk afhing van haar vermogen om de vader erbij te betrekken. Ze vroeg Igor in welk opzicht hij als kind op Misha leek en wat hem had geholpen om uit de problemen te raken. Igor vertelde dat hij van school was gestuurd en door de politie werd betrapt toen hij met twee vrienden aan het autorijden was toen hij vijftien was. De vrienden verbleven in voorrechten omdat ze een strafblad hadden. Igor zei dat dit voor hem eigenlijk een gelukstreffer

was. Hij zei dat deze gebeurtenissen een harde waarschuwing waren, als een bliksem die vlakbij insloeg en hem liet zien waar hij kon eindigen. Hij had ook geluk dat dit incident zijn band verbrak met de slechte groep waar hij mee omging. Igor had een oom (de broer van zijn overleden vader) van wie hij veel hield. Toen er eenmaal een school was gevonden die bereid was hem aan te nemen, zat de oom elke avond bij hem om de leerstof door te nemen. Hij merkte Igors talent voor schaken op en besloot hem te coachen. Binnen een paar maanden was Igor goed genoeg om mee te doen aan een toernooi. Hij won de derde plaats en de oom nam hem voor de eerste keer mee om vanuit een boot te vissen, om zijn prestatie te vieren. Igor ving een grote vis en hielp zijn oom met het bereiden ervan, waarbij hij andere kinderen van het schaaktoernooi uitnodigde voor de maaltijd. Igor straalde toen hij dit verhaal vertelde. De therapeut zei tegen Igor:

'Ik denk dat je drie keer geluk hebt gehad: het geluk om zo'n waarschuwing te krijgen, het geluk om gescheiden te zijn van je vrienden en, misschien wel het grootste geluk van allemaal, dat je zo'n oom hebt!'

Igor glimlachte en knikte instemmend. De therapeut voegde eraan toe:

'Ik denk dat jullie twee het juiste soort ouders zijn om Misha een soortgelijke kans te geven. Deze therapie is geen blabla, we maken ouders sterker en we helpen ze dingen te doen waardoor hun kind hen respecteert. Als Misha jullie niet respecteert, krijgt hij geen kans. En als deze situatie voortduurt, is dat niet alleen heel slecht voor hem, maar voor het hele gezin!'

De therapeut legde de ouders de basisprincipes van NA uit, waarbij ze elk item koppelde aan hun ervaringen met Misha. Ze begon met het concept *ouderlijke aanwezigheid*. Ze beschreef het op een manier die doorgaans het meest overtuigend is voor ouders: 'Ouderlijke aanwezigheid is de ervaring die het kind heeft wanneer zijn ouders handelen door te doen wat ze zeggen: Wij zijn je ouders! We zijn hier en we blijven hier! Je kunt ons niet ontslaan of afdanken. We zullen niet toegeven en we zullen je nooit opgeven!' Deze korte definitie dient als proloog voor een gedetailleerd onderzoek naar waar en hoe de ouders vinden dat ze er niet in slagen hun aanwezigheid te laten gelden. Dit concept aanpassen aan de situatie van de ouders, is de sleutel tot effectiviteit.

Sofia zei dat Misha haar negeerde. Ze herhaalde haar verzoeken, uitleg en waarschuwingen keer op keer, maar haar woorden gingen het ene oor in en het andere weer

uit. De therapeut zei dat dit een veelvoorkomende reactie is. Voor een kind als Misha was Sofia's gepraat gewoon achtergrondgeluid. Als zij praatte, schakelde hij gewoon zijn gedachten uit. Eigenlijk hoefde hij dat niet eens te doen, zijn gedachten schakelden zichzelf automatisch uit. Om dat te veranderen, zou ze minder moeten praten. Een goede manier om dat te doen, was om zich een tijdje te concentreren op één enkel ouderlijk 'nee'. Dan, nadat ze resultaten zagen, zouden ze een ander ouderlijk 'nee' toevoegen. Dat eerste 'nee' zou het funderende 'nee' van hun vernieuwde ouderschap zijn. Ze vroeg hen wat het doel van dit 'nee' zou moeten zijn. Na een korte discussie besloten ze zich te richten op Misha's bedreigingen en aanvallen ten aanzien van Sofia. De therapeut zei dat de komende sessies aan dit doel gewijd zouden worden. Ze vroeg toen aan de ouders:

| 'Misha gedroeg zich tijdens het grootste deel van zijn reis met Sofia als een heer. Waar denk je dat hij dat geleerd heeft?'

Sofia glimlachte en zei dat Igor zich tegenover haar vaak gedroeg als een ouderwetse heer. De therapeut zag haar kans:

| 'Dan weet ik zeker dat Igor je niet zomaar aan Misha's genade zal overlaten!'

De therapeut legde uit dat het geheim van NA niet alleen zat in het versterken van de ouderlijke aanwezigheid, maar ook in het handelen zonder de situatie te laten escaleren. Ouders verliezen vaak hun invloed, omdat ze in een machtsstrijd verwickeld raken met hun kind. Ze vroeg hen of dit al eens met Misha was gebeurd. Ze zeiden dat de situatie steeds escaleerde wanneer Sofia Misha probeerde te zeggen wat hij moest doen. Hij ontplofte dan snel. De therapeut zei:

| 'In de volgende sessie zullen we leren hoe je je gaat richten op zelfbeheersing, in plaats van te proberen hem te dwingen. In plaats van te zeggen: 'Jij doet wat ik zeg', kun je zeggen: 'Wij doen wat wij zeggen'.

De kwestie van controle versus zelfcontrole bleek centraal te staan tijdens de therapie, zoals vaak het geval is bij kinderen met ODD.

In de volgende sessie leerden de ouders de drie mantra's van zelfcontrole: 'Smeed het ijzer als het koud is!', 'Je kunt je kind niet dwingen, maar alleen jezelf beheersen!' en 'Je hoeft niet te winnen, maar alleen vol te houden!' De ouders werd gevraagd om deze

mantra's uit te voeren. Sofia had de moeilijkere taak om haar gepraat en constante pogingen om Misha te dwingen, te verminderen. Het was erg moeilijk voor haar om zich maar op één doel tegelijk te concentreren. Ze had het gevoel dat ze nalatig was. Dit onthulde een belangrijke bron van escalatie tussen haar en Misha. Ze stelde voortdurend eisen, die Misha negeerde, totdat hij ontplofte. De volgende uitwisseling ontstond:

Igor: 'Misha is allergisch voor bevelen en Sofia is een geboren commandant. Ze is verslaafd aan het geven van bevelen!'

Sofia: 'Jij hebt makkelijk praten. Je bent er het grootste deel van de dag niet om het huis op orde te houden en de kinderen te laten functioneren.'

Therapeut: 'Wat zijn de onderwerpen waarvan je het gevoel hebt dat je Misha eraan moet blijven herinneren?'

Sofia: 'Alles!'

Therapeut: 'Wat gebeurt er als je blijft zeggen dat hij dingen moet doen?'

Sofia: 'Soms doet hij het, maar pas na een lange oorlog!'

Therapeut: 'Bleef je ook dingen van hem eisen tijdens jullie skivakantie?'

Sofia: 'Nee, dat was niet nodig! Hij gedroeg zich geweldig! En ik wilde geen bevelen geven, het was vakantie!'

Therapeut: 'Ik denk dat je Misha bijna alles hebt geleerd wat je hem kon leren op het gebied van zelfmanagement, hygiëne en dagelijkse gewoonten. Het bewijs hiervan is dat hij tijdens jullie reis zelfstandig voor deze aspecten kon instaan. Maar we staan nu op een keerpunt. Als je hem blijft micromanagen, zal hij steeds negatiever reageren en dan zullen we geen vooruitgang kunnen boeken op de cruciale gebieden: geweld, eigen verantwoordelijkheid en school. Ik denk dat de kans groter zal zijn om Misha te doen slagen, als we samen leren hoe we aan één doel tegelijk kunnen werken. We weten dat je kunt stoppen met hem te commanderen, omdat je dat deed toen je in het buitenland was.'

Sofia: 'Ik heb gewoon het gevoel dat, als ik de dingen niet onder controle heb, alles uit elkaar zal vallen!'

Therapeut: 'Wat is het moeilijkste deel van de dag?'

Sofia: 'Naar bed gaan! Dat voelt als de Derde Wereldoorlog!'

Therapeut: 'Misschien kunnen we afspreken dat Igor het avondritueel begeleidt?'

Igor: 'Ik kan dat, maar niet als Sofia toezicht houdt over mij!'

Sofia: 'Dat is omdat je niet echt toezicht over hem houdt, maar hem gewoon laat gaan slapen zonder te douchen en zijn tanden te poetsen!'

Therapeut: 'We weten dat Igor het niet zal doen zoals jij het zou doen. Maar jij verdient deze pauze. En Misha heeft een andere toezichthouder nodig, want momenteel ben jij niet erg effectief. En jullie hebben allemaal een adempauze nodig van de dagelijkse wrijvingen.'

Het duurde even voordat de details van de nieuwe regeling waren uitgewerkt. Sofia stemde ermee in dat ze, zodra ze klaar was met de twee jongere jongens, naar haar kamer zou gaan met een glas wijn en naar muziek zou luisteren.

Therapeut: 'Ben je bereid om deze "beproeving" te doorstaan en je te houden aan de wijn en de muziek, zelfs als Misha een hele maand niet doucht, zijn tanden niet poetst of zijn kleren niet verschoont?'

Sofia (glimlachend): 'Ja, maar het moet wel goede wijn zijn!'

Igor, altijd de gentleman, kocht een speciale wijn en een hoofdtelefoon met ruisonderdrukking om Sofia te beschermen tegen ongewenste geluiden wanneer hij het avondritueel van Misha begeleidde.

De therapeut haalde de procedure van de aankondiging en de noodzaak om een steunnetwerk op te bouwen aan. Sofia vond het idee van steun niet prettig, omdat ze het gevoel had dat het Misha een slechte naam zou geven. Ze deed de dingen liever discreet. Dit is een veelvoorkomend ouderlijk bezwaar. De therapeut vroeg: 'Ik begrijp dat je de voorkeur geeft aan een meer discrete oplossing. Maar ik wil je vragen of er gedragingen zijn die volgens jou rechtvaardigen dat je steun krijgt van anderen?' Sofia was het ermee eens dat, als Misha een mes zou trekken of zou dreigen uit het raam te springen (hij had beide dingen in het verleden reeds gedaan), ze zich gerechtvaardigd zou voelen om steun te krijgen. Dat was in dit stadium een goede conclusie, omdat Misha hen naar alle waarschijnlijkheid van een dergelijke rechtvaardiging zou voorzien. Een week later verloor hij zijn gsm. Hij eiste dat zijn moeder het nieuwste model iPhone voor

hem zou kopen. Ondertussen nam hij de gsm van zijn tienjarige broer David in beslag voor eigen gebruik. Toen Sofia protesteerde, zei Misha met een onschuldig gezicht dat David hem zijn gsm uit vrije wil had geleend. Hij zei met een glimlach tegen Sofia dat ze uit vrije wil ook een nieuwe iPhone voor hem zou kopen. Toen Sofia de gebeurtenis tijdens de sessie beschreef, was Igor woedend. Hij zei dat Misha zich gedroeg als een gangster. Hij zou hem een lesje leren dat hij nooit meer zou vergeten! Sofia was erg bang voor zo'n confrontatie. Dat was de reden dat ze Igor niet voor de sessie had verteld wat er was gebeurd. De therapeut zei dat dit soort problemen effectief kunnen worden aangepakt met de middelen van GV. Ze suggereerde dat Misha's daden en zijn chanterende toespelingen het onthullen van het geheim en het binnenhalen van enkele ondersteuners zou kunnen rechtvaardigen. Na een korte discussie waren de ouders het eens over twee ondersteuners. Wat Igor echt overtuigde was dat de eerste ondersteuner niemand minder dan zijn oom zou zijn. De tweede was Sofia's beste vriendin. De ouders zouden met hun ondersteuners moeten praten en hen vragen om naar de volgende sessie te komen. De rest van de sessie werd besteed aan de voorbereiding van deze aankondiging:

'Dag Misha

We hebben besloten dat we ons zullen verzetten tegen elke vorm van fysiek geweld, bedreigingen of chantage. We weten heel goed dat David je zijn gsm niet uit vrije wil heeft gegeven, maar uit angst. We weten dat je een soortgelijk verborgen dreigement hebt geuit ten aanzien van je moeder over de nieuwe gsm die je wilt hebben. We zullen ons hier met alle mogelijke middelen tegen verzetten. We zullen deze dingen niet langer geheimhouden. We zullen hulp krijgen van iedereen die ons wil helpen. We verwachten dat je David zijn gsm teruggeeft. We beslissen pas over een nieuwe gsm voor jou als dit incident op een goede manier is opgelost. Deze familie zal niet langer een passief slachtoffer van geweld zijn. We zullen niet aan jou toegeven en we zullen je niet opgeven. We zullen niet aan je twijfelen. We weten dat je het in je hebt om een fantastische zoon, broer en vriend te zijn. We weten zeker dat als wij of je broers in gevaar zouden zijn, je zou vechten als een leeuw om ons te beschermen.

Je liefhebbende ouders'

Sofia en Igor wilden graag weten wat ze moesten doen wanneer Misha, zoals verwacht, zou weigeren om David zijn gsm terug te geven. De therapeut zei dat elke poging om Misha te laten toegeven en de gsm terug te geven als een daad van overgave, averechts

zou werken. Ze zouden hem de tijd moeten geven om dit op een eervolle manier te doen. Dit kon worden bereikt met de hulp van Igors oom.

Tijdens de bijeenkomst met de ondersteuners beschreven de ouders openhartig hun problemen met Misha.

De oom zei: 'Hij doet me aan iemand denken!'

Igor zei: 'Je hebt gelijk! Ik zal nooit vergeten wat je voor me hebt gedaan!'

De oom was ontroerd. Het was duidelijk dat hij een zeer bereidwillige ondersteuner zou zijn. De therapeut stelde toen de doelen van de samenwerking voor. De ouders lieten hen de aankondiging zien die ze twee dagen eerder aan Misha hadden gegeven. In de loop van de week sprak de oom met Misha en zei dat hij op de hoogte was gebracht van de aankondiging van de ouders. Hij vertelde Misha dat hij bereid was om hem te helpen een eervolle uitweg te vinden uit de puinhoop waarin hij zich bevond. Misha kon beslissen of hij David zijn gsm terug zou geven of zou accepteren dat zijn ouders een nieuwe gsm voor David (en niet voor Misha) zouden kopen.

Misha gaf de gsm, de dag nadat hij Igors oom had gesproken, terug aan David. De oom zei tegen Misha dat hij slim was geweest om dit te doen. Nu kon de kwestie van zijn eigen gsm worden aangepakt. Hij vroeg aan Misha of hij zijn hulp wou bij het onderhandelen over de kwestie met zijn ouders. Misha zei tegen de oom welke gsm hij verwachtte te krijgen. De oom zei dat dit niet zou gebeuren, omdat Misha had geprobeerd zo'n gsm af te persen met een verscholen bedreiging aan zijn moeder. Als de ouders hem dat model zouden geven, zouden ze toegeven aan chantage. Misha deed alsof hij niet wist waar de oom het over had, maar de oom gaf hem een knipoog en zei:

'Je bent een goede doorzetter! Ik weet zeker dat dit op een dag in je voordeel zal spelen. Ik wil je graag nog een keer zeggen dat ik je wil helpen om op een eervolle manier uit deze puinhoop te komen!'

Misha stemde ermee in om met de hulp van de oom een excuusbrief te schrijven. De brief bevatte de bekentenis dat hij had geprobeerd zijn broer en moeder onder druk te zetten. De oom zou bij hem zijn als hij de brief bezorgde, zodat hij zich niet vernederd zou voelen. De ouders stemden ermee in om een nieuwe gsm voor hem te kopen, net als degene die hij was kwijtgeraakt.